

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 16. mai 2023 av Høyesterett i avdeling med

dommer Hilde Indreberg
dommer Kristin Normann
dommer Henrik Bull
dommer Ingvald Falch
dommer Knut Erik Sæther

HR-2023-936-A, (sak nr. 22-144944SIV-HRET)
Anke over Borgarting lagmannsretts dom 6. juli 2022

Staten v/Klima- og miljødepartementet

(Regjeringsadvokaten
v/advokat Asgeir Nygård)

Utmarkskommunenes Sammenslutning
(partshjelper)
Norges Bondelag (partshjelper)
Norges Skogeierforbund (partshjelper)
Norskog (partshjelper)

(advokat Stein Erik Stinessen)

mot

NOAH – for dyrs rettigheter

(advokat Berit Svensli Solseth
– til prøve)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Falch:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder gyldigheten av vedtak om lisensfelling av ulv innenfor ulvesonen. Den reiser særlig spørsmål om fellingen kunne besluttes for å ivareta «andre offentlige interesser av vesentlig betydning», jf. naturmangfoldloven § 18.
- (3) Fellingsvedtaket er truffet av Klima- og miljødepartementet 31. desember 2019, etter klage over vedtak truffet av rovviltnemndene i forvaltningsregionene 4 og 5. Departementets vedtak åpner for lisensfelling av inntil seks ulver i Letjennareviret, som ligger i Åmot kommune i Innlandet fylke. Hensikten var å felle alle ulvene i reviret. Fire ulver ble felt før jakten ble innstilt.
- (4) Rovviltnemndene hadde i tillegg vedtatt å felle alle ulvene i Mangen- og Rømskogrevirene, til sammen inntil 17 ulver i tre revirer. Departementet opphevet nemndenes vedtak om felling i de to sistnevnte revirene.
- (5) Interesseorganisasjonen NOAH – for dyrs rettigheter, heretter omtalt som NOAH, saksøkte staten med krav om at departementets fellingsvedtak er ugyldig. Oslo tingrett avsa 9. juli 2021 dom med denne domsslutningen:
- «1. Klima- og miljødepartementets vedtak 31. desember 2019 er ugyldig.
 2. Staten v/Klima- og miljøverndepartementet dømmes til å betale NOAH – for dyrs rettigheter 639 783 – sekshundreogtrettinitusensyvhundreogåttire – kroner i sakskostnader innen to uker fra dommens forkynnelse.»
- (6) Staten anket, og Borgarting lagmannsrett avsa 6. juli 2022 dom med denne domsslutningen:
- «1. Anken forkastes.
 2. I sakskostnader for lagmannsretten betaler Staten v/Klima- og miljøverndepartementet 1 000 000 – enmillion – kroner til NOAH – for dyrs rettigheter innen to uker fra forkynnelsen av denne dommen.»
- (7) Både tingretten og lagmannsretten kom til at fellingsvedtaket er ugyldig fordi vilkåret i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c – «for å ivareta ... andre offentlige interesser av vesentlig betydning» – ikke var oppfylt. Verken tingretten eller lagmannsretten tok derfor stilling til NOAHs anførsel om at formålet uansett kunne nås på annen tilfredsstillende måte, jf. § 18 andre ledd.
- (8) Staten har anket til Høyesterett. Anken gjelder i all hovedsak rettsanvendelsen.
- (9) For Høyesterett har Utmarks kommunenes Sammenslutning (USS), Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund og Norskog opptrådt som partshjelpere for staten. USS var partshjelper også for lagmannsretten.

Partenes syn på saken

- (10) Den ankende part – *staten ved Klima- og miljøverndepartementet* – har i hovedsak gjort gjeldende:
- (11) Lagmannsretten tar feil når den tolker naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c slik at den krever at det må påvises særlige ulemper eller merbelastninger forårsaket av de aktuelle ulvene for å kunne hjemle uttak av dem innenfor ulvesonen. Når bestandsmålet er nådd, hjemler bestemmelsen uttak såfremt dette er i samsvar med en forsvarlig, kontrollert og rasjonell bestandsregulering.
- (12) Det aktuelle vedtaket oppfyller disse kriteriene. Vedtaket følger opp Stortingets vedtatte rovviltpolitikk og de anvisningene som gis i lovforarbeidene. Dette sikrer forutsigbarhet i rovviltforvaltningen, som igjen styrker tilliten til den i befolkningen og virker konfliktdepende. Vernehensynene er tilstrekkelig ivaretatt når bestandsmålet er nådd. Disse avveie vurderingene gir lite rom for streng domstolskontroll.
- (13) Formålet med uttaket kan ikke nås på annen tilfredsstillende måte, jf. naturmangfoldloven § 18 andre ledd.
- (14) Staten har fremsatt denne påstanden:
- «1. Staten v/Klima- og miljøverndepartementet frifinnes.
 2. Staten v/Klima- og miljøverndepartementet tilkjennes sakskostnader for tingretten, lagmannsretten og Høyesterett.»
- (15) Partshjelperne – *Utmarkskommunenes Sammenslutning, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund og Norskog* – har sluttet seg til statens syn og særlig fremhevet:
- (16) Det hefter flere feil ved lagmannsrettens dom. Blant annet bygger retten på et annet vurderingstema enn Høyesterett gjorde i HR-2021-662-A *ulvefelling I*. Vurderingstemaet er det samme innenfor og utenfor ulvesonen, med den eneste forskjell at bestandsmålet skal nås innenfor. Bestandsmålet er det sentrale styringsverktøyet, noe som styrker forutsigbarheten særlig for dem som lever og virker innenfor ulvesonen. Lagmannsrettens lovtolkning er konflikt drivende.
- (17) Partshjelperne har fremsatt denne påstanden:
- «1. Staten v/Klima- og miljøverndepartementet frifinnes.
 2. Utmarkskommunenes Sammenslutning tilkjennes sakskostnader for lagmannsretten.
 3. Utmarkskommunenes Sammenslutning, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund og Norskog tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»
- (18) Ankemotparten – *NOAH – for dyrs rettigheter* – har i hovedsak gjort gjeldende:

- (19) Lagmannsrettens begrunnelse er riktig, med et par unntak: Det er uriktig at domstolenes overprøving skal være noe tilbakeholden, og det er uriktig at det skal legges betydelig vekt på at bestandsmålet er nådd. Momentet har vekt, men ikke betydelig vekt.
- (20) Naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c viser til en bred interesseavveining. Soneforvaltningen fører til at ulven er gitt et betydelig sterkere vern innenfor ulvesonen enn utenfor. Opprettelsen av sonen er en interesseavveining i forkant. Skal felling skje, må det derfor komme noe i tillegg, noen merbelastninger som går ut over påregnelige ulemper av at ulven finnes i ulvesonen. Vernehensynet ivaretas i praksis bare innenfor sonen. At bestandsmålet er nådd, reduserer vekten av vernehensynet, men det nulles ikke ut.
- (21) Vedtaket påviser ingen konkrete ulemper, belastninger eller problemer knyttet til ulvene i Letjennareviret. Det bygger bare på helt generelle betraktninger som er en konsekvens av opprettelsen av ulvesonen, og på rene postulater om tillit og konfliktdemping. Det er ikke tatt hensyn til at uttaket vil virke konfliktskapende for mange og derved svekke tilliten til rovviltforvaltningen.
- (22) Fellingsformålet kunne uansett vært nådd på annen tilfredsstillende måte, for eksempel gjennom målrettet holdningsarbeid, faglig kunnskapsformidling og eventuelt med tilskuddsordninger.
- (23) NOAH har fremsatt denne påstanden:
- «1. Anken forkastes.
 2. NOAH – for dyrs rettigheter tilkjennes sakskostnader for Høyesterett.»

Mitt syn på saken

Naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c

Rettslige utgangspunkter

- (24) Det følger av naturmangfoldloven § 15 at høsting og uttak av viltlevende dyr skal følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Fellingsvedtaket er truffet med hjemmel i § 18 første ledd bokstav c, jf. andre ledd. Ordlyden er denne:

«Kongen kan ved forskrift eller enkeltvedtak tillate uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk

...

c. for å ivareta allmenne helse- og sikkerhetshensyn eller andre offentlige interesser av vesentlig betydning,

...

Vedtaket etter første ledd bokstav a til f kan bare treffes hvis uttaket ikke truer bestandens overlevelse og formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte. Det skal ved vurdering av uttak av rovvilt etter første ledd bokstav c legges vekt på om bestandsmål som er vedtatt i Stortinget er nådd.»

- (25) Den siste setningen i andre ledd kom inn i loven ved lovendring i 2020, som var etter at fellingsvedtaket var truffet. Jeg kommer tilbake til betydningen av dette.
- (26) Høyesterett anvendte § 18 første ledd bokstav c i HR-2021-662-A *ulvefelling I*. Der ble regelen beskrevet slik i avsnitt 101 og 108:

«Slik jeg ser det, ligger den sentrale begrensningen i at de offentlige interessene må være av 'vesentlig betydning'. Særlig sett i lys av begrepet 'overriding' i Bernkonvensjonen artikkel 9 nr. 1 tredje strekpunkt, er det naturlig å forstå dette slik at de offentlige interessene må være så vesentlige at de veier tyngre enn de vernehensyn som også gjør seg gjeldende. Dette peker med andre ord mot en *interesseavveining*, hvor ulike offentlige interesser ses i sammenheng – kumuleres – på hver side. Ordlyden tilsier etter min mening at det skal skje én samlet interesseavveining.»

«Samlet sett innebærer dette at naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c etter min mening åpner for å trekke inn et bredt spekter av offentlige interesser. Men for at felling skal kunne besluttes, må disse interessene samlet sett gjøre seg gjeldende i så vesentlig grad at de veier tyngre enn de vernehensyn som også gjør seg gjeldende. Vurderingen må gjøres konkret, men det Stortinget omtalte som distriktpolitiske hensyn, vil ha vesentlig vekt.»

- (27) Det skal med andre ord gjøres en interesseavveining. I de «distriktpolitiske hensyn» inngår hensynet til «beitenæringen, annen næringsvirksomhet, jakt, lokalbefolkningens trygghet og psykososiale forhold av generell karakter», se avsnitt 105.
- (28) Høyesteretts konkrete vurdering av om vilkåret var oppfylt i ulvefelling I-dommen, preges av at vedtaket gjaldt felling av ulv med tilhold *utenfor* ulvesonen. Den norske rovviltforvaltningen er differensiert, noe som innebærer at ulven i utgangspunktet skal få bevege seg bare i visse avgrensede områder – i ulvesonen – se blant annet avsnitt 10 og 11. Av avsnitt 105 fremgår derfor at det «i utgangspunktet er en presumsjon» for at ulv som oppholder seg utenfor ulvesonen, kan felles etter § 18 første ledd bokstav c dersom det nasjonale bestandsmålet er oppfylt.
- (29) Spørsmålet i saken her er om interesseavveiningen i praksis blir annerledes når ulven har tilhold *innenfor* ulvesonen. I lys av statens anførsler og fellingsvedtakets utforming er et sentralt underspørsmål hvilken betydning det har at Stortingets vedtatte bestandsmål var nådd.

Betydningen av at bestandsmålet er nådd

- (30) Det følger av rovviltforskriften § 3 at det i Norge «skal være 4–6 årlige ynglinger» (valpekull) av ulv. Tre av disse skal ha skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge. Der en del av reviret ligger i Sverige, skal en yngling medregnes med en faktor på 0,5. Dette bestandsmålet skal etter § 4 bokstav d og e oppfylles i forvaltningsregionene 4 og 5, som etter § 2 bokstav d utgjør ulvesonen.
- (31) Bestandsmålet ble vedtatt av Stortinget ved behandlingen av Meld. St. 21 (2015–2016), se Innst. 330 S (2015–2016). Formålet er at ulvebestanden «skal forvaltes slik at den ligger så nær det nasjonalt fastsatte bestandsmålet som mulig». Men samtidig presiseres at ulven

«skal ... forvaltes innenfor rammene av Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven», se innstillingen side 4 og 8. Selve måltallsintervallet ble satt i lys av det svenske forvaltningsmålet og med sikte på å oppfylle kravene i konvensjonen og loven, se stortingsmeldingen side 109–116. På side 8 i innstillingen redegjør komitéflertallet for de prinsippene ulveforvaltningen i Norge bygger på:

«Flertallet vil understreke at vi skal ta vare på ulv i norsk natur, og at ulv som annet naturmangfold har verdi i seg selv. Flertallet viser til at ulven er fredet i Norge, den er fåtallig og den er klassifisert som kritisk truet i Norsk rødliste for arter 2015. Flertallet mener at forvaltningen av ulv ikke må være til hinder for aktiv bruk av utmarksressursene og levende lokalsamfunn, og at Norge tar et selvstendig delansvar for å sikre en levedyktig skandinavisk ulvebestand innenfor Norges grenser. Flertallet anerkjenner at det å leve med rovvilt tett innpå seg kan medføre en belastning for enkeltpersoner og lokalsamfunn.

Flertallet vil understreke at forvaltningen av ulvestammen må etterstrebe å skape tillit og respekt i befolkningen og søke å dempe konfliktnivået.»

- (32) Det fastsatte bestandsmålet bygger derfor på en *generell interesseavveining* mellom på den ene siden verneinteressene og på den andre siden ulike andre offentlige interesser. På overordnet nivå er denne avveiningen nokså lik den naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c legger opp til.
- (33) I Innst. 257 L (2016–2017) side 10, som i ulvefelling I-dommen avsnitt 106 er gitt vekt på linje med lovforarbeider, fremgår at interesseavveiningen etter § 18 første ledd bokstav c «skal være av dynamisk karakter». Deretter uttaler komitéflertallet:
- «Flertallet mener dette innebærer at i perioder der bestanden er over bestandsmålet, skal terskelen senkes for når vilkårene for felling for å ivareta offentlige interesser er oppfylt. Flertallet vil understreke at myndighetene må ved vedtak om uttak vise hvordan interesseavveiningen er foretatt og at den er rasjonelt begrunnet.»
- (34) Jeg mener dette er i samsvar med hvordan § 18 første ledd bokstav c skal anvendes. Når ulvebestanden er over bestandsmålet, står vernehensynene svakere enn de ellers ville gjort. For interesseavveiningen får dette den konsekvens at kravene til andre offentlige hensyn senkes. Men jeg understreker at det fremdeles finnes en terskel. Fellingsvilkåret er ikke oppfylt alene fordi bestandsmålet er nådd.
- (35) Én konsekvens av den differensierte forvaltningen av ulv i Norge, er at vernehensynene i det alt vesentlige må oppfylles innenfor ulvesonen. Vernehensynene inkluderer formålet om biologisk mangfold i naturmangfoldloven § 1, forvaltningsmålet i § 5 og føre-var-prinsippet i § 9. I nevnte Innst. 257 L (2016–2017) side 10 uttrykker derfor et annet komitéflertall at «ulv skal ha et sterkere vern i enn utenfor ulvesonen», om enn slik at vernet ikke må hindre bosetting og alminnelige nærings- og fritidsaktiviteter i sonen.
- (36) Dette innebærer at det ved anvendelsen av § 18 første ledd bokstav c står sentralt om bestandsmålet er nådd eller ikke. Tilføyelsen som kom i § 18 andre ledd i 2020 – om at det «skal ... legges vekt på» om bestandsmålet er nådd – er slik sett ikke mer enn en konstatering og tydeliggjøring av det som allerede gjaldt.

- (37) Staten har, særlig med henvisning til forslagsstillernes begrunnelse i Representantforslag 67 L (2019–2020), gjort gjeldende at tilføyelsen i loven klargjør at det må legges *betydelig* vekt på at bestandsmålet er nådd. Jeg leser ikke tilføyelsen slik.
- (38) Lovforslaget fikk ikke flertall i Innst. 297 L (2019–2020). Men dette endret seg i stortingsdebatten, da regjeringspartiene sluttet seg til forslaget. Begrunnelsen var, slik representanten fra Høyre formulerte det på vegne av regjeringspartiene, at den foreslåtte tilføyelsen «i stor grad vil være i tråd med dagens praksis, men likevel er det en viktig tydeliggjøring, som bør inn i loven», se behandlingen av sak nr. 10 den 3. juni 2020, S.tid. nr. 89 (2019–2020) side 4024. Noe annet er at vekten av at bestandsmålet er nådd, kan variere og i praksis kan bli stor når målet er nådd med god margin over tid.

Oppsummering av normen

- (39) Også når det er spørsmål om å felle ulv innenfor ulvesonen, krever naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c at det må gjøres en interesseavveining som redegjort for i ulvefelling I-dommen avsnitt 101 og 108.
- (40) Bestandsmålet bygger på en generell avveining av relevante interesser som, når målet er nådd, senker terskelen for felling. Det er derfor nærliggende å ta utgangspunkt i om målet er nådd eller ikke, og i tilfelle med hvilken margin. Men det må uansett også gjøres en konkret vurdering basert på et oppdatert faktisk grunnlag. Dette innebærer at vedtaksmyndigheten – også der bestandsmålet er nådd – må identifisere hvilke offentlige interesser som tilsier felling, for så å avveie dem mot de vernehensynene som gjør seg gjeldende.
- (41) Av ulvefelling I-dommen avsnitt 105 følger som nevnt at det utenfor ulvesonen i utgangspunktet gjelder en presumsjon for at ulv kan felles når bestandsmålet er nådd. I lys av det jeg har sagt, kan jeg ikke se at den samme presumsjonen får anvendelse innenfor ulvesonen, hvor forutsetningen altså er at ulven har et sterkere vern enn utenfor. Innenfor sonen vil de konkrete omstendighetene i større grad bli avgjørende.

Konkret vurdering

- (42) Departementet konstaterer i fellingsvedtaket at bestandsmålet *var nådd* året før: I 2018/2019 var det rapportert åtte ynglinger, hvorav fem hadde skjedd i revir som i sin helhet ligger i Norge og seks i revir som delvis også ligger i Sverige. I 2017/2018 var det samlede tallet 10,5 ynglinger, i 2016/2017 var det 7,5 ynglinger og i 2015/2016 ni ynglinger. I alle de fire siste årene forut for vedtaket var derfor bestandsmålet på fire til seks årlige ynglinger, hvorav minst tre i helnorske revir, nådd med forholdsvis god margin.
- (43) Dette innebærer at terskelen for felling i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c var senket. At marginen til bestandsmålet over tid hadde vært så vidt stor, tilsier at vernehensynene sto relativt svakt. Men dette korrigeres av at bestanden var «preget av innavl og ... utfordringer knyttet til illegal jakt». Departementet fulgte derfor Miljødirektoratets tilrådning om å forvalte ulvebestanden «i øvre del av det nasjonale intervallmålet».

- (44) Departementet analyserer så sannsynligheten for at bestandsmålet nås i *kommende år*, og da under forutsetning av at både Letjenna-, Mangen- og Rømskogrevirene tas ut, slik rovviltneemdene hadde vedtatt. Departementet slutter seg her til Miljødirektoratets vurdering, som var at tilstrekkelige valpekull «mest sannsynlig» ville bli født, slik at bestandsmålet også ville nås i 2019/2020. Det er videre opplyst at Letjennareviret ikke omfattet genetisk viktige individer. Disse vurderingene har NOAH ikke hatt innvendinger til.
- (45) Departementet analyserer deretter de «andre offentlige interesser» – *distriktpolitiske hensyn* – som tilsier at ulvene i Letjennareviret felles. Det konkluderes med at hensynet til beitenæringen, jakt og lokalbefolkningens trygghet og psykososiale forhold har begrenset, men gjennomgående «noe» vekt.
- (46) NOAH har innvendt at disse interessene er beskrevet helt generelt, uten at det er pekt på noen spesielle forhold knyttet til Letjennareviret. Interessene er ifølge NOAH ikke andre enn dem som følger av at det er etablert en ulvesone.
- (47) Jeg er enig i at vedtaket her i hovedsak bare viser til nokså generelle forhold. Men sett i lys av at fellingsterskelen var lav fordi bestandsmålet er nådd over tid med forholdsvis god margin, og at det også var sannsynlig at bestandsmålet ville nås etter at ulvene i Letjennareviret var felt, mener jeg at disse distriktpolitiske interessene får betydning i interesseavveiningen.
- (48) I sin avsluttende vurdering kommer departementet inn på hensynet til *konfliktdemping og tillit*. Det pekes på at belastningene av ulvene i Letjennareviret «forsterkes ved at reviret har vært stabilt over lang tid, og med et til dels høyt antall dyr», noe som «bidrar til å bygge opp under konflikten i rovviltforvaltningen».
- (49) NOAH har til dette innvendt at stabile flokker skaper forutsigbar områdebruk og adferd, og at nye ulver gjerne tar reviret i bruk etter felling. Slike særpreg og virkninger er imidlertid usikre. Dessuten vil stabile revir over lengre tid kunne oppfattes som belastende lokalt, slik at departementets synspunkt etter min mening uansett har vekt i et konfliktdempingsperspektiv.
- (50) Avslutningsvis uttrykker departementet:
- «Departementet mener at konfliktnivået knyttet til ulvebestanden i Norge over noen år har vært av så betydelig karakter, at å redusere konfliktnivået må anses å være en tungtveiende nasjonal interesse, som omfattes av distriktpolitiske hensyn. Å redusere ulvebestanden når vi over noen år har ligget over bestandsmålet, vil etter departementets vurdering bidra til konfliktdemping og dermed ivareta distriktpolitiske interesser, samt bidra til å ivareta tilliten i rovviltforvaltningen.»
- (51) NOAH har ikke hatt innvendinger til at konfliktnivået hadde vært høyt, men gjort gjeldende at fellingen av ulvene ikke reduserer konfliktnivået – tvert om virker dette konfliktskapende for en del mennesker. Jeg har imidlertid ikke grunnlag for å betvile at den balanseringen av interessene som fellingsvedtaket bygger på, og som er i tråd med Stortingets vedtatte forutsetninger, øker forutsigbarheten i rovdyrforvaltningen og samlet sett virker konfliktdempende.

- (52) Det er etter min mening likevel en svakhet at departementet i vedtaket ikke tydeligere identifiserer og avveier de vernehensyn som også gjør seg gjeldende. Det fremgår imidlertid at uttaket ikke gjaldt genetisk viktige individer, og at vernehensynene var utslagsgivende for at ikke også ulvene i Mangen- og Rømskogrevirene ble besluttet felt. Jeg nevner også at i den delen av vedtaket som drøfter bestandens overlevelse, fremgår det og tas hensyn til at ulven er en truet art i Skandinavia, og at den norske delbestanden er rødlistet som kritisk truet. Videre fremstår kunnskapsgrunnlaget som solid. Jeg oppfatter derfor vedtaket slik at det i realiteten bygger på en avveining av vernehensynene mot de omtalte offentlige interessene.
- (53) Som det fremgår av ulvefelling I-dommen avsnitt 115, har de interessene som her avveies, svært ulik karakter. Det vil derfor «til syvende og sist bero på et skjønn hvilke av dem som anses som overveiende».
- (54) Samlet sett er det da, i lys av den konkrete situasjonen som forelå, ikke grunnlag for å tilsidesette som uriktig den interesseavveiningen departementet gjorde i vedtaket. Vilåret i naturmangfoldloven § 18 første ledd bokstav c var derfor oppfylt.

Naturmangfoldloven § 18 andre ledd

- (55) Naturmangfoldloven § 18 andre ledd første punktum krever at «formålet ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte».
- (56) Etter min mening må det være klart at formålet om å ivareta de offentlige interessene som begrunner at vilåret i § 18 første ledd bokstav c er oppfylt, ikke kan nås på annen tilfredsstillende måte enn ved felling av ulvene i reviret. I den brede interesseavveiningen som allerede er gjort, har inngått at fellingen er et egnet virkemiddel for å oppfylle de omtalte offentlige interessene.
- (57) Departementet drøfter i fellingsvedtaket om de aktuelle ulempene kan avbøtes gjennom alternative tiltak, slik som informasjon, kunnskapsformidling, forebygging og økonomiske tilskuddsordninger. Departementets syn er at slike tiltak ikke vil avbøte ulempene og heller ikke være egnet til å dempe konfliktnivået. Denne vurderingen har jeg ikke innvendinger til.
- (58) Dette vilåret i naturmangfoldloven § 18 andre ledd første punktum var derfor oppfylt.

Konklusjon og sakskostnader

- (59) Statens anke har ført frem. Staten må derfor frifinnes.
- (60) Staten og partshjelperne har i utgangspunktet krav på dekning av sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første ledd. Men jeg mener det må gjøres unntak fordi tungtveiende grunner tilsier at NOAH fritas fra å dekke deres sakskostnader for alle instanser, jf. § 20-2 tredje ledd.

(61) Jeg peker her på at styrkeforholdet mellom partene tilsier det. NOAH er en ideell organisasjon. Saken har reist prinsipielle rettsspørsmål som tidligere ikke har vært avklart. Avklaringen kommer staten og partshjelperne til gode i minst like stor grad som den kommer NOAH til gode.

(62) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. Staten ved Klima- og miljøverndepartementet frifinnes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.

(63) Dommer **Normann:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(64) Dommer **Bull:** Likeså.

(65) Dommer **Sæther:** Likeså.

(66) Dommer **Indreberg:** Likeså.

(67) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. Staten ved Klima- og miljøverndepartementet frifinnes.
2. Sakskostnader tilkjennes ikke for noen instans.